

**Ks. Krzysztof Bielawny
Gietrzwałd**

Jan Paweł II na Warmii, Mazurach i Powiślu

Wprowadzenie

Warmia, Mazury i Powiśle były miejscami, do których przybywał Karol Wojtyła jako młody ksiądz, uczestnicząc w wakacyjnych obozach. Wielokrotnie bywał na Warmii jako biskup i kardynał, uczestnicząc w różnych uroczystościach religijnych. Po raz ostatni, już jako kardynał, przybył do Olsztyna 15 września 1978 r. na pogrzeb rządcy diecezji warmińskiej, ks. bpa J. Drzazgi. Rok wcześniej uczestniczył w Kongresie Mariologicznym i Maryjnym w Olsztynie i Gietrzwałdzie, a także w uroczystościach setnej rocznicy objawień maryjnych w Gietrzwałdzie. Kolejne wizyty na Warmii, Mazurach i Powiślu odbyły się w czasie podróży apostolskich do Polski. Pierwsza wizyta 5 i 6 czerwca 1991 r. miała miejsce w Olsztynie. Tutaj w czasie swego pobytu Jan Paweł II poświęcił nowo wybudowany gmach Wyższego Seminarium Duchownego *Hosianum*. W czerwcu 1999 r. w czasie swego pielgrzymowania po Polsce odwiedził Elbląg i Ełk. W diecezji ełckiej zatrzymał się na krótki odpoczynek nad jeziorem Wigry, gdzie odwiedził nieopodal Suwałk rodzinę Milewskich.

Spływy kajakowe

Młody ks. Karol Wojtyła po raz pierwszy na Mazurach był z grupą 27 osób na spływie kajakowym Krutynią i Pisą. Spływ trwał od 27 lipca do 14 sierpnia 1957 r.¹. Trasa wiodła m. in. poprzez jezioro Białe, gdzie grupa studencka wraz z ks. Karolem zatrzymała się na wyspie Owczej, spędzając na niej dwa dni². W kolejnym roku, 1958, ks. Karol na

---

¹ Kalendarium życia Karola Wojtyły, oprac. A. Boniecki, wyd. II, Kraków 2000, s. 130.

² Wyspa Owcza leżąca na jeziorze Białym w latach 1946-1970 należała do Józefa Zaniewskiego, dziadka autora artykułu. Po zakończeniu II wojny światowej J. Zaniewski osiedlił się wraz z całą rodziną na Mazurach w Dłużcu, pow. Mrągowo. Objął gospodarstwo 30 ha nad jeziorem Dłużec. Gospodarstwo położone było nad jeziorem Białym, poprzez które wiodł szlak kajakowy. Każdego roku od wczesnej wiosny do późnej jesieni częstymi gośćmi dziadków byli kajakarze, zatrzymujący się na nocleg. Korzystali z gościnności i produktów

Warmię przyjechał z grupą młodzieży na spływ kajakowy rzeką Łyną w dniach 2 - 17 sierpnia. Spływ rozpoczęto w Waplewie 3 sierpnia. W kolejnych dniach trasa wiodła przez jezioro Pluszne. Dnia 6 sierpnia ks. Karol Wojtyła opuścił grupę młodzieży, udając się do Warszawy³. Przybył do ks. Prymasa Stefana Wyszyńskiego, od którego otrzymał informacje, że został mianowany biskupem. Ks. kard. S. Wyszyński po wielu latach tak wspominał to wydarzenie: „(...) gdy został powołany na stanowisko biskupa pomocniczego w Krakowie, miałem zlecenie przyjąć od niego tak zwany > konsens kanoniczny < , bo zawsze nominata pytają o to, czy wyraża zgodę, i ustalić czas ogłoszenia jego nominacji w Polsce. Znaleźliśmy Go wtedy z grupą młodzieży na jeziorach mazurskich, o to jest sportowiec”. Dalej ks. Prymas Wyszyński wspominał, że po rozmowie postawił nominatowi pytanie, co dalej zamierza zrobić, ten odpowiedział, że niebawem powróci na Mazury, by kontynuować wakacje z młodzieżą. Jedną z uczestniczek tak oto wspomina obóz wakacyjny w Świętej Lipce w 1958 r.: „Byłam na *wakacjach filozoficznych* organizowanych przez KUL w Świętej Lipce (sierpień 1958 r.). Większość stanowili studenci, było dwóch maturzystów i kilkoro absolwentów. Zjechała się młodzież z Wrocławia, Warszawy, Białegostoku, Łodzi i przede wszystkim z Lublina, m.in. Bohdan Cywiński i Halina Bortnikowska oraz ks. prof. Stanisław Kamiński. Pod koniec naszego pobytu przyjechał na kilka dni do Świętej Lipki ks. prof. Karol Wojtyła, młody człowiek w sportowej koszulce (było piękne lato). Przywiózł ze sobą w maszynopisie *Miłość i odpowiedzialność*, rozdzielił jej fragmenty wśród nas i potem była dyskusja na trawie, nad jeziorem, na skraju lasu”⁴.

Kolejny raz na Mazury zawitał w dniach 25 lipca – 10 sierpnia 1959 r., uczestnicząc w spływie kajakowym Kanałem Elbląsko-Ostródzkim, płynąc także przez jeziora Jeziorak i Iławskie. W spływie uczestniczyło około 20 osób⁵. W lipcu 1973 r. parę dni spędził w samotności nad jeziorem Jeziorak. W tym czasie odwiedził ks. Stanisława Grabowskiego emerytowanego kapłana Archidiecezji Krakowskiej⁶.

Udział w uroczystościach kościelnych w latach 1959-1978

Jako arcybiskup Karol Wojtyła uczestniczył we wszystkich wydarzeniach życia Kościoła w Polsce. W 1959 r. w dniach 20 i 22 sierpnia uczestniczył w Olsztynie w posiedzeniu Komisji Duszpasterskiej Episkopatu. Spotkanie odbyło się w Wyższym Seminarium Duchownym *Hosianum* przy ul. Mariańskiej 3. W pierwszym dniu, w czasie

---

rolnych, które służyły do posiłków. Jadwiga Bielawna wspomina pobyt młodzieży wraz z księdzem Karolem Wojtyłą w ich gospodarstwie przez dwa dni w ostatnich dniach lipca 1957 r. Przychodzili, by zaopatrzyć się w świeże mleko, wodę, chleb. Marianna Zaniewska, babcia autora, obdarowywała studentów wszystkim tym, co było potrzebne do posiłków.

³ Warto tu nadmienić, że ks. Wojtyła z wycieczki kajakowej do Olsztynka dotarł wraz ze Stanisławem Drażkiem, ojcem byłego ks. dziekana ze Szczytna, który go podwiózł na stację PKP. Pośród księży nominatów był także ks. Józef Drzazga z diecezji lubelskiej jako przyszły biskup pomocniczy diecezji warmińskiej. W 2001 r. z inicjatywy Warmińsko-Mazurskiego Oddziału Katolickiego Stowarzyszenia Civitas Christiana na świątyni w Kurkach umieszczono tablice upamiętniającą spływ kajakowy ks. K. Wojtyły w 1958 r. Tablice poświęcił ks. kan. Romuald Zapadka, proboszcz z Olsztyna.

⁴ Cyt. za Kalendarium życia Karola Wojtyły, s. 141.

⁵ Zob. J. Wojtkowski, Karol Wojtyła na Warmii i Mazurach, *Studia Warmińskie* 1991, t. XXVIII, s. 39.

⁶ Ibidem, s. 42-43.

posiedzenia, wykłady wygłosili: ks. bp Cz. Kaczmarek na temat *Roli liturgii i sakramentów w odnowie duchowej parafii*, ks. bp B. Kominek – *Odrodzenie parafii w świetle wypowiedzi papieskich i nauki Kościoła*, oraz o. Nawrocki – *Metody rozbudzenia świadomości wartości sakramentów i życia sakramentalnego w parafii*, natomiast ks. bp E. Nowicki i ks. bp K. Wojtyła zabrali głos w dyskusji. W drugim dniu ks. bp K. Wojtyła przewodniczył dyskusji grupie tematycznej, poświęconej duszpasterstwu młodzieży męskiej i żeńskiej. W trzecim dniu wygłosił referat na temat *Charakterystycznych trudności i napięcia w dzisiejszym duszpasterstwie parafialnym*⁷.

Po kilku latach ponownie odwiedził Olsztyn. W dniu 20 czerwca 1965 r. uczestniczył w uroczystościach 20-lecia reaktywowania na Warmii polskiej administracji kościelnej. Po zakończonej Eucharystii w kościele św. Jakuba, wygłaszając przemówienie do licznie zgromadzonych wiernych, mówił m.in.: „Pomiędzy Krakowem a Warmią prowadził historyczny szlak. Był to szlak wiary i szlak kultury polskiej. Punktem wyjścia dla tego szlaku stał się przede wszystkim Uniwersytet Krakowski, założony w 1364 roku przez króla Kazimierza Wielkiego, a potem odnowiony i rozbudowany przez jego wnuczkę, Sługę Bożą królową Jadwigę. Tamtędy z Krakowa na Warmię przeszli liczni biskupi, ale przed nimi wszystkimi pozwólcie, że wymienię wielkiego geniusza, którego wydał nasz naród. Przyszedł on z Warmii do Krakowa, Mikołaj Kopernik, posłany przez swego stryja biskupa Łukasza Wazzenrode. I w Krakowie właśnie u profesora Marcina Bylicy na Uniwersytecie Jagiellońskim na przełomie XV i XIV stulecia studiował astronomię(...) To geniusz Kopernika wyznaczył szlak pomiędzy Krakowem a Warmią. To astronomia XV-wieczna Uniwersytetu Krakowskiego zaowocowała tu na Warmii, w dziele tego wielkiego, największego swojego ucznia (...) A oprócz tego na tym szlaku, który prowadził od Krakowa, przyszedł liczni biskupi, którzy byli uczniami Uniwersytetu Krakowskiego. Tędy szedł i Dantyszek, i Hozjusz, i Kromer, i potem bratanek króla Stefana Batorego, Andrzej kardynał Batory. A skądinąd dawała Warmia także Krakowowi niektórych biskupów, tak jak biskup Tylicki, czy późniejszy kardynał Olbracht Waza”. W dalszej części swego przemówienia wspominał o wielkim humaniście Eneaszu Piccolominim, który został wybrany przez Kapitułę Warmińską biskupem warmińskim, a w późniejszych latach, gdy obrano go papieżem, przyjął imię Pius II⁸.

Abp K. Wojtyła kolejny raz przybył do Olsztyna 18 czerwca 1966 r. na uroczystości milenijne chrztu Polski. O godz. 19.00 celebrował Mszę św., w czasie której ks. Prymas S. Wyszyński wygłosił kazanie do licznie zgromadzonych wiernych, wyjaśniając sens milenijnych obchodów religijnych w Polsce⁹. Następnego dnia ks. abp Wojtyła odprawił Mszę św. rano w kościele św. Józefa. Przed południem dotarł do Fromborka, uczestnicząc w obchodach milenijnych¹⁰.

⁷ Zob. Kalendarium życia Karola Wojtyły, s. 152.

⁸ Cyt. za J. Wojtkowski, Karol Wojtyła na Warmii, s. 40.

⁹ P. Raina, „Te Deum” Narodu Polskiego. Obchody Tysiąclecia Chrztu Polski 1966/67, Olsztyn 1991, s. 231-232.

¹⁰ Zob. Kalendarium życia Karola Wojtyły, s. 220-221.

Jako kardynał Karol Wojtyła na Warmię przybył 10 września 1967 r. Był głównym celebrazem Mszy św. koronacyjnej obrazu Matki Bożej w Gietrzwałdzie¹¹. Kazanie wygłosił ks. Prymas Stefan Wyszyński¹². Kolejna wizyta na Warmii kard. K. Wojtyły, związana z konferencją plenarną Episkopatu Polski, odbyła się 16 czerwca 1973 r. Spotkanie odbyło się w Pieniężnie, w domu zakonnym u księży werbistów¹³. Po południu uczestniczył w akademii poświęconej 50-leciu pobytu werbistów na Warmii. W dniu następnym, 17 czerwca, ks. kard. Wojtyła uczestniczył w sesji kopernikowskiej we Fromborku z okazji 500-lecia urodzin Mikołaja Kopernika. O godz. 12.00 przewodniczył Mszy św., w czasie której homilie do około 5 tys. wiernych wygłosił ks. kard. S. Wyszyński¹⁴. Po południu tego samego dnia odwiedził alumnów w jednostce wojskowej w Bartoszycach.

Kolejna wizyta kard. K. Wojtyły na Warmii, 22 czerwca 1975 r., związana była z udzieleniem święceń kapłańskich 10 werbistom. W czasie Mszy św. wygłosił kazanie do misjonarzy, zaś dzień wcześniej – 21 czerwca, odwiedził także alumnów w jednostce wojskowej w Bartoszycach¹⁵.

W roku 1977 kard. Wojtyła odwiedził Warmię dwukrotnie. Pierwsza wizyta w tymże roku miała związek z IV Kongresem Mariologicznym i Maryjnym w Olsztynie i w Gietrzwałdzie w dniach 24-26 czerwca 1977 r. W piątek, 24 czerwca, przewodniczył uroczystej Mszy św. o godz. 9:00 w konkatedrze olsztyńskiej rozpoczynającej Kongres Mariologiczny. W kolejnych dniach kard. Wojtyła uczestniczył w Kongresie, zaś na zakończenie Kongresu kard. Wojtyła przedłożył zebranym projekt telegramu skierowany do kard. S. Wyszyńskiego. W telegramie czytamy: „IV Ogólnopolski Kongres Mariologiczny i Maryjny, zebrany w Olsztynie i Gietrzwałdzie, przesyła waszej Eminencji wyrazy najgłębszej czci, hołdu i wdzięczności. Złączeni w rozważaniach udziału Maryi w dziejach zbawienia świata i naszej ojczyzny, błagamy o wszelkie łaski dla Waszej Eminencji w prowadzeniu narodu polskiego przez Maryję ku samemu Bogu”¹⁶. W ostatnich słowach zamykających

¹¹ Archiwum Sanktuarium Maryjnego w Gietrzwałdzie, Kronika SM w Gietrzwałdzie z lat 1945-1977, s. 115. Zob. K. Łatak, Koronacja i rekoronacja obrazu matki Bożej Gietrzwałdzkiej, Komunikaty Warmińsko-Mazurskie, 2008 nr 1, s. 31-38. Po roku nieznanymi sprawcami ukradli korony z obrazu MB Gietrzwałdzkiej. W Kronice sanktuarijnej czytamy pod datą 11 września 1968 r.: „Wielka tragedia – w nocy z 10/11-go września dokonano włamania do naszego kościoła. Złoczyńcy zniszczyli witraż obok ołtarza M.B. Bolesnej w lewej nawie, przedostali się do kościoła i po ściągnięciu siłą zasłony z cudownego Obrazu zrabowali korony głów Matki Bożej i Dzieciątka Jezus, założonych dokładnie rok temu przez J. Em. ks. kard. Prymasa i biskupów, w uroczystej Koronacji. Smutne zakończenie Rocznicy Koronacji. Skradziono również kilkanaście wotów, w tym 4 sznury bursztynów, złote obrączki, krzyżyki i parę serduszek”. Po dwóch miesiącach odnaleziono zniszczone korony. Ponownej koronacji cudownego obrazu dokonał ks. bp J. Drzazga w obecności ks. bpa J. Obląka, ks. inf. W. Zinka i licznie zgromadzonych księży i wiernych z diecezji warmińskiej. W uroczystości rekoronacyjnych 2 lutego 1968 r. uczestniczyli także księża klerycy z Wyższego Seminarium Duchownego *Hosianum* z Olsztyna na czele z ks. rektorem.

¹² Archiwum Archidiecezji Warmińskiej w Olsztynie (dalej AAWO), Gietrzwałd 1967, syg. 1a, Historia objawień i zaproszenia na uroczystości koronacyjne. Instytut Pamięci Narodowej w Białymstoku (dalej IPN Bi), syg. 087/223/1. Zob. Informacja przebiegu uroczystości kościelnych odbytych 9 i 10 września br. w Olsztynie i w Gietrzwałdzie, Warmińskie Wiadomości Diecezjalne (dalej WWD) 1968 nr 3, s. 100- 104. Por. K. Bielawny, Niezwyciężone sanktuarium maryjne w Gietrzwałdzie, Olsztyn 2008, s. 82.

¹³ Komunikat ze 137. Konferencji Plenarnej Episkopatu Polski (fragmenty), WWD 1973, nr 5, s. 273-274.

¹⁴ Zob. Kopernikowskie uroczystości kościelne we Fromborku, *Tygodnik Powszechny* 1973, nr 26 z 1 VII.

¹⁵ Zob. J. Wojtkowski, Karol Wojtyła na Warmii, s. 43.

¹⁶ IPN Bi, syg. 087/346/1, Notatka informacyjna dot. przebiegu IV Ogólnopolskiego Kongresu Mariologicznego i maryjnego w Olsztynie i Gietrzwałdzie z 27 czerwca 1977 r., s. 3; Archiwum Państwowe w Olsztynie (dalej

obradę ks. kard. Wojtyła nadmienił, że Kongres ma także wyjątkowy charakter ze względu na „słowa wypowiedziane w objawieniach gietrzwałdzkich po polsku, co ma swoją wymowę narodową”. Kościół, podkreślił kardynał Wojtyła, zawsze był mocno zakorzeniony w narodzie polskim, czego przykładem jest Gietrzwałd¹⁷.

Druga wizyta na Warmii kard. Wojtyły odbyła się 11 września 1977 r. Przewodniczył wówczas uroczystościom stulecia objawień gietrzwałdzkich w zastępstwie chorego kard. S. Wyszyńskiego, Prymasa Polski¹⁸. Witając go, rządca diecezji warmińskiej ks. bp Józef Drzazga mówił: „(...) Najdostojniejszy Ksiądz Prymas pragnął być dzisiaj z nami. Chciał wygłosić Słowo Boże, aby rozgrzać nasze serca miłością do Niepokalanej dziewicy. Niestety, stan zdrowia nie pozwolił Mu przybyć do nas. (...) Jesteśmy ogromnie wdzięczni Jego Eminencji Najdostojniejszemu księdzu Karolowi Kardynałowi Wojtyłe, Metropolicie Krakowskiemu, za obecność wśród nas. Całym sercem witamy i dziękujemy za trud przybycia do Gietrzwałdu, przewodniczenie dzisiejszej uroczystości i Słowo Boże, które Wasza Eminencja do nas wygłosi”¹⁹.

W czasie uroczystej Mszy św., która zgromadziła około 100 tys. wiernych, kard. K. Wojtyła wygłosił homilię. W swym kazaniu powiedział m.in.: „(...) W dniu dzisiejszym swoim autorytetem biskupim i zwyczajną władzą pasterską Biskup Kościoła Warmińskiego potwierdził wiarygodność tych objawień oraz potwierdził kult Matki Boskiej w Gietrzwałdzie oddawany Bogarodzicy przez całe sto lat. Jestem ogromnie szczęśliwy, że możemy powrócić do tamtych wydarzeń, do tamtych postaci i do tamtych słów, które wypowiedziała Matka Boża. Tymi słowami żyła Warmia, tymi słowami żyła Polska znajdująca się wówczas w rozbiorach podzielona pomiędzy Rosję, Prusy i Austrię. Tymi słowami wypowiedzianymi w języku polskim do polskich dziewcząt na Warmii żyła Polska, Kościół i Ojczyzna, znajdując w nich macierzyńskie zapewnienia, które słusznie tutaj na oczach wszystkich wypowiedziała: *nie smućcie się, bo ja zawsze będę przy was*”. Kard. Wojtyła w dalszej części homilii nawiązał do dziedzictwa narodu polskiego, zaznaczając, że nie można tworzyć kultury narodu w oderwaniu od człowieka: „(...) nie można się zgodzić takim widzeniem rzeczywistości Polski, a zwłaszcza z takim widzeniem polskiej kultury, w którym chrześcijaństwo byłoby tylko jakimś marginesem. (...) Nie można też przyjąć jakiegoś monopolu na kulturę, który wynika z zupełnie innych założeń, w których obcy jest nie tylko Bóg i Chrystus, ale także i człowiek, który wierzy w Boga i wyznaje Chrystusa – obcy jest. Niestety, ocena różnych zjawisk życia kulturalnego w naszej współczesnej Ojczyźnie doprowadza nas do takich wniosków. Jest to wniosek przerażający, jeżeli sobie uświadomimy, że w całym urzędowym działaniu kulturalnym, oficjalnie jesteśmy jakby nieobecni, jakby właściwością polskiej duszy było nie chrześcijaństwo, ale laickość, ale ateizm. Jakby ta rzeczywistość Bóg, Chrystus,

---

APO), KW PZPR w Olsztynie, syg. 2930, Pismo Urzędu Wojewódzkiego, Wydział ds. Wyznań do Urzędu ds. Wyznań w Warszawie z dnia 29.06.1977 r. Telegram o podobnej treści skierowano także do papieża Pawła VI w języku łacińskim.

¹⁷ Zob. K. Bielawny, *Niezwykłe sanktuarium*, s. 126-127. Po wystąpieniu kard. K. Wojtyły ks. bp J. Wojtyła odczytał rezolucję Kongresu, „IV Ogólnopolski Kongres Mariologiczny prosi Biskupa warmińskiego, aby mocą zwyczajnego swego urzędu pasterskiego potwierdził 100-letni kult Matki Boskiej w Gietrzwałdzie i wiarygodność objawień stojących u jego podstaw. Za odpowiedni dzień ogłoszenia tego dekretu Kongres uważa centralne uroczystości maryjne w Gietrzwałdzie w dniu 11 września 1977 r.”.

¹⁸ Słowo Biskupa Warmińskiego, 11.09.1977 r., WWD 1977, nr 6, s. 284.

¹⁹ Ibidem.

religia, Kościół nie była rzeczywistością naszą²⁰. Upomniał się także kard. Wojtyła w imieniu ludzi wierzących w Polsce o prawo do audycji religijnych w radio i telewizji²¹, a także „(...) do posiadania niedzielnej audycji religijnej – Mszy świętej przez radio”²². Po wielu latach ks. bp Jacek Jezierski²³, sufragan archidiecezji warmińskiej, tak te słowa skomentował: „(...) wówczas żądanie to wydawało się nierealne. Kilka lat później głos ten znalazł się wśród postulatów strajkujących na Wybrzeżu stoczniowców. Myślę, że Msza św., dla chorych nadawana w programie I Polskiego Radia jest łaską tego miejsca”²⁴.

Po raz ostatni na Warmię przyjechał kard. K. Wojtyła jako rządca archidiecezji krakowskiej 15 września 1978 r. na uroczystości pogrzebowe ks. bpa Józefa Drzazgi. W homilii wspominał dzień, w którym wspólnie z ręk ks. kard. S. Wyszyńskiego odbierali nominacje biskupie. Kard. Wojtyła, zwracając się do licznie zgromadzonych wiernych, powiedział: „Warmiacy uważali go za swojego. Widocznie umiał dostosować się do tej apostołskiej doktryny św. Pawła, który naucza, stałem się Żydom Żydem, Grekom Grekiem – stałem się Lublinowi lubliniakiem, a Warmii Warmiakiem. Stał się więc biskup Józef jako biskup naprzód pomocniczy, potem następca swoje poprzednika, stał się dla ludu Bożego tej ziemi i dla tych, którzy tu dawno mieszkali, i dla tych, którzy świeżo tutaj przybyli, stał się pasterzem, bratem, ojcem, tym wszystkim, kim powinien być biskup. I tak, wchodząc tutaj, dane mu było doczekać wyniku procesów kanonicznych, procesów normalizacji kanonicznej, które się tutaj dokonywały, dane mu było doczekać tego, że stał się od 1972 roku znów ordynariuszem, biskupem rezydencjalnym. Polakiem pierwszym po wielu dziesiątkach lat”²⁵.

Warto tu dodać, że w czasie swej II podróży apostołskiej do Polski, 19 czerwca 1983 r. dokonał koronacji obrazu Matki Bożej Pokoju w Stoczku. W czasie koronacji obrazu papież Polak powiedział: „(...) tym aktem wyrażam dziękczynienie Matce Pokoju za trzysta lat z

²⁰ IPN Bi, syg. 087/346/2, Stenogram kazania kard. Karola Wojtyły, metropolity krakowskiego wygłoszonego w Gietrzwałdzie w dniu 11 IX 1977 r. godz. 12:30., s. 166-167.

²¹ IPN Bi, syg. 087/346/2, Stenogram kazania kard. Karola Wojtyły, metropolity krakowskiego wygłoszonego w Gietrzwałdzie w dniu 11 IX 1977 r. godz. 12:30., s. 168 – 169. W kazaniu kard. Wojtyła stawiał pytania: „(...) Słuchamy chociażby programów religijnych, oglądamy programy telewizyjne, śledzimy prasę, zauważamy, że tam my jesteśmy nieobecni. Bo wykreślony jest Chrystus, bo wykreślony jest Bóg. I musimy pytać w imię jakiej zasady, musimy pytać z czyjego prawa? (...) Czy to nie jest dziwne, że w polskim radiu czy telewizji nie może się odezwać głos kapłana sprawującego Najświętsza Ofiarę, chociażby dla ludzi chorych, którzy inaczej nie mogą w niej uczestniczyć. Nie chcemy tutaj czynić żadnych skojarzeń z tym, co się działo przed stu laty. W imię czego to się działo. Ale stawiamy tę sprawę zupełnie od podstawy, jako własną naszą sprawę, sprawę polskiego narodu. Stawiamy ją wobec tej, którą naród polski nazywa swoją Królową i przez całe stulecia jest przekonany, że ona się nami opiekuje i nie tylko króluje, ale nade wszystko matkuje. (...) Prośmy, ażeby była przy Księdzu Prymasie, o którego zdrowie tutaj dzisiaj i w ubiegłą niedzielę, i na Jasnej Górze modliliśmy się do niej. Prośmy, ażeby zawsze była przy nas wszystkich, przy każdym z nas. Przy biskupach i kapłanach, przy rodzinach i młodzieży, przy chorych i cierpiących, przy wszystkich sprawujących władzę na naszej ziemi. Żeby również była przy nas, przecież jest to polska ziemia. Przecież to jest jej królestwo. I dlatego wszystko jej zawieramy, *Ja zawsze będę z wami*. Odchodzimy wzmocnieni na duszy z tą obietnicą naszej Matki”.

²² Zob. J. Jezierski, W rocznicę objawień gietrzwałdzkich, w: „Posłaniec Warmiński, czyli Kalendarz maryjny na rok 1996”, Olsztyn 1995, s. 170.

²³ Bp J. Jezierski urodził się 23 grudnia 1949 r. w Olsztynie. Świecenia kapłańskie przyjął 16 czerwca 1974 r. w konkatedrze olsztyńskiej przez bpa Józefa Drzazgę. Konsekrowany na biskupa 5 marca 1994 r. w kościele Św. Jakuba Olsztynie.

²⁴ J. Jezierski, W rocznicę objawień gietrzwałdzkich, w: „Posłaniec Warmiński, czyli Kalendarz maryjny na rok 1996”, Olsztyn 1995, s. 170.

²⁵ Zob. E. Rzeszutek, Uroczystości pogrzebowe księdza biskupa warmińskiego Józefa Drzazgi, WWD 1978, nr 6, s. 281-282; 284-288.

gorą opieki nad Świętą Warmią, która na przestrzeni dziejów i zmiennych losów historii dochowała wierności Chrystusowi i Jego Kościołowi”. W czasie przemówienia Ojciec Święty przywołał także wspomnienie o uwięzieniu w tym miejscu kardynała Stefana Wyszyńskiego i Jego zawierzeniu się Matce Najświętszej²⁶.

Podróże apostołskie na Warmię, Mazury i Powiśle

Kolejne spotkania z wiernymi Warmii, Mazur i Powiśla odbywały się po wyborze kard. K. Wojtyły na papieża. Odwiedził Olsztyn w 1991 r., a w 1999 r. odwiedził Elbląg i Ełk. Jan Paweł II po raz pierwszy przybył na Warmię 5 czerwca 1991 r. do Olsztyna. Po przybyciu do Olsztyna zamieszkał w nowobudowanym Wyższym Seminarium Duchownym *Hosianum*. W obecności wspólnoty seminaryjnej i licznie zgromadzonych wiernych papież Polak, dokonał poświęcenia nowego gmachu seminaryjnego²⁷. W kolejnym dniu, 6 czerwca 1991 r. Jan Paweł II swój pobyt w Olsztynie rozpoczął od odwiedzin Szpitala Dziecięcego, gdzie spotkał się z małymi pacjentami i pracownikami służby zdrowia²⁸. Jako dar Jan Paweł II przekazał szpitalowi ultrasonograf komputerowy do badania oczu.

Przed południem Jan Paweł II odprawił Mszę św. nieopodal stadionu „Stomilu” w Olsztynie, w której uczestniczyło około 300 tys. wiernych. W homilii mówił o Eucharystii, która jest źródłem życia a także o ósmym przykazaniu z Dekalogu, które „w sposób szczególny wiąże się z prawdą”. Zachęcał wiernych do życia w prawdzie i odkłamania życia społeczno-politycznego²⁹. Przed błogosławieństwem Jan Paweł II przywołał jeszcze kilka wspomnień z przeszłości. Wspominał swoje osobiste przeżycia, związane z pobytem na Warmii i Mazurach, mówił do zgromadzonych wiernych: „Mam bowiem dług wdzięczności

²⁶ Zob. K. Bielawny, Najpopularniejszy szlak pielgrzymkowy po sanktuariach Warmii i Mazur, Olsztyn 2009, s. 84-89.

²⁷ Poświęcenie budynku Wyższego Seminarium Duchownego Diecezji Warmińskiej *Hosianum* Olsztyn-Redykajny przez Jana Pawła II 5 czerwca 1991 r., SW 1991, t. XXVIII, s. 11. W krótkiej przemowie Jan Paweł II m.in. powiedział: „(...) Nie wchodzę do budynku, ale wchodzę do wspólnoty, która tworzą ludzie. Oczywiście seminarzyści wysuwają się niejako na pierwszy plan, trochę w cieniu już trzymają profesorów, ale na tym etapie to jeszcze bardzo ważni są również budowniczowie. Oni mają nie tylko funkcję techniczną, ale funkcję także i profetyczną, ponieważ wy wszyscy macie być budowniczymi Królestwa Bożego, jesteście wezwani do budowania Królestwa Bożego”.

²⁸ Jan Paweł II w Olsztynie – 6.06. 1991 r. Przemówienie wygłoszone na spotkaniu z chorymi i pracownikami służby zdrowia w Szpitalu Pediatrycznym, w: „Posłaniec Warmiński, czyli Kalendarz Maryjny na rok 1992”, pod. red. J. Górnego, Olsztyn 1991, s. 99. Do młodych pacjentów Jan Paweł II m. in. mówił: (...) drogie dzieci, bardzo serdecznie proszę razem z wami o zdrowie dla każdego – zwłaszcza dla tych, co najciężej chorują – ale bardziej jeszcze proszę o dar wiary. Proszę o ten dar dla każdego z was teraz i na całe życie. Proszę dla wszystkich ludzi. Wy też o to prosicie. Pan Jezus szczególnie słucha waszych modlitw. (...) Myślę w tej chwili o wszystkich ludziach chorych, gdziekolwiek przebywają. Cierpienie jest tajemnicą szczególnie nieprzeniknioną i dlatego jakże często trudną do zrozumienia, do przyjęcia przez człowieka”.

²⁹ Homilia wygłoszona podczas Mszy św. na stadionie „Stomil”, w: „Posłaniec Warmiński, czyli Kalendarz Maryjny na rok 1992” pod. red. J. Górnego, Olsztyn 1991, s. 100-107. W kazaniu m.in. mówił: „(...)Tym przykazaniem Bóg Przymierza szczególnie daje poznać, że człowiek jest stworzony na Jego obraz i podobieństwo. Dlatego właśnie całe ludzkie postępowanie poddane jest wymogom prawdy. Prawda jest dobrem, a kłamstwo, fałsz, zakłamanie jest złem. Doświadczamy tego w różnych wymiarach i w różnych układach”.

wobec tej ziemi, która tyle razy, przez tyle lat udzielała mi schronienia, odpoczynku, dawała możliwość nabrania sił wewnętrznych, uspokojenia. To jest wielkie dobrodziejstwo tej ziemi, tych lasów, tych jezior, z którego korzystałem i które na pewno do dzisiaj jeszcze mi pomaga, więc w imieniu tego, co było i tego, co jest, dziękuję Warmii za papieża. (...) Niech Bóg zachowa ten wielki skarbiec pięknej przyrody warmińskiej, pojezierza, lasów. Niech Bóg zachowa ten wielki skarbiec, nie dajcie go w jakiś sposób niszczyć, czy w każdym razie go uszkodzić, bo to jest wielkie dobrodziejstwo. Niech Bóg zachowa ludzi żyjących wśród tej przyrody, ich ciała i dusze, ich serca i sumienia, niech im pozwoli żyć w prawdzie, bo takie jest powołanie człowieka: żyć w prawdzie”³⁰.

Po południu, 6 czerwca, Jan Paweł II spotkał się na nabożeństwie modlitewnym w konkatedrze św. Jakuba w Olsztynie z laikatem katolickim. W konkatedrze Ojciec Święty modlił się także przed obrazem Matki Bożej Gietrzwałdzkiej³¹. W czasie spotkania zachęcał wiernych świeckich do włączenia się w życie Kościoła, a także zwrócił się do ludzi mediów o przekazywanie prawdy i budowanie autentycznej kultury. Papież Polak miał ogromną świadomość odpowiedzialności, jaka spoczywa na mediach, za kształtowanie kultury i przestrzeni wolności w życiu społecznym i politycznym. Słowa wypowiedziane w konkatedrze Olsztyńskiej nawiązywały do homilii, którą wygłosił w Gietrzwałdzie w czasie setnej rocznicy objawień, kiedy to upominał się, by wartości chrześcijańskie znalazły swe godne miejsce w mediach. Apel ten powtórzył w Olsztynie w 1991 r. Mówił m.in.: „(...) Pragnę tu jeszcze zwrócić uwagę na sprawę niezmiernie ważną w obecnej polskiej sytuacji; odpowiedzialność za uczciwą informację w środkach społecznego przekazu. Środki przekazu winny podejmować obronę wolności, ale także poszanowania godności osoby, winny popierać autentyczną kulturę. Kultura jest wspólnym dobrem narodu, wyraża jego godność i wielkość i dlatego tak ogromnie jest to ważne”. I dalej: „(...) społeczeństwo ma prawo być informowane w sposób uczciwy, zgodny z prawdą i godnością narodu. Prasa, film, radio, telewizja, teatr winny formować społeczeństwo, tworzyć i pielęgnować kulturę, która przyczyni się do jego postępu, a nie do jego osłabienia czy zniszczenia”³². Obserwując dziś wykorzystywanie mediów do propagandy politycznej i niszczenia tysiącletniej polskiej kultury, jakże aktualne i dziś są te słowa.

Dokładnie po ośmiu latach Jan Paweł II odwiedził Elbląg. W czasie nabożeństwa czerwcowego nawiązał do prawa moralnego, które kształtuje życie człowieka w wymiarze indywidualnym i społecznym, a które zapisane zostało w Dekalogu. W przemówieniu do ponad stutysięcznej rzeszy wiernych powiedział: „(...) Przykazania zostały dane dla dobra człowieka, dla jego dobra osobistego, rodzinnego i społecznego. Stanowią one dźwignię

³⁰ Jan Paweł II w Olsztynie 5-6 czerwca 1991, Olsztyn 2005, s. 17. Zob. Słowo końcowe przed błogosławieństwem, w: „Posłaniec Warmiński, czyli Kalendarz Maryjny na rok 1992”, pod. red. J. Górnego, Olsztyn 1991, s. 107-110.

³¹ Relacja ustna ks. Stanisława Chojnackiego, wieloletniego duszpasterza posługującego w sanktuarium gietrzwałdzkim. Ks. S. Chojnacki twierdzi, że przed pielgrzymką Jana Pawła II do Polski w 1991 r. na szlaku przewidywano także spotkanie z wiernymi w sanktuarium gietrzwałdzkim. Ostatecznie zrezygnowano z tej koncepcji. Wielu wiernych przybywających do sanktuarium gietrzwałdzkiego, po dziś dzień zastanawia się, dlaczego Papież nie odwiedził Gietrzwałdu, tak ważnego miejsca na mapie religijnej Polski. Trudno odpowiedzieć na to pytanie. Choć pojawia się wiele różnych odpowiedzi.

³² Przemówienie Jana Pawła II wygłoszone w konkatedrze św. Jakuba w Olsztynie podczas spotkania z laikatem katolickim 6 czerwca 1991 r., SW 1991, t. XXVIII, s. 34.

człowieka. One są naprawdę dla człowieka. Sam porządek materialny nie wystarczy. Musi być uzupełniony i ubogacony przez nadprzyrodzony”. Dalej papież Polak wołał, że przez ten porządek życie nabiera nowego sensu, a człowiek staje się doskonalszy. Nabiera przy tym blasku dzięki mocom i wartościom nadprzyrodzonym³³. W czasie pobytu Jana Pawła w Elblągu, spotkali się z nim absolwenci Instytutu Kultury Chrześcijańskiej z Olsztyna, któremu patronuje obecnie Jan Paweł II³⁴. Kończąc spotkanie modlitewne, Ojciec Święty podziękował wszystkim za wspólną modlitwę. Dziękował władzom administracyjnym, posłom i senatorom, a także działaczom sportowym³⁵. W czasie pożegnania z wiernymi zgromadzonymi na wspólnej modlitwie Jan Paweł II wspominał swoje związki z Elblągiem i wyczynami sportowymi, „(...) Dla mnie również miasto Elbląg i Kanał Elbląski kojarzy się ze sportem, doświadczeniem sportowym. Nie wiem, ile lat temu, ale pamiętam, że ostatni raz byłem tutaj, ażeby rozpocząć spływ po Kanale Elbląskim i przez jeziora”³⁶. Przed udzieleniem błogosławieństwa dziękował papież Bogu za wiatr, który chłodził przed skwarem słonecznym.

Kolejnym miastem na szlaku pielgrzymim Jana Pawła II w 1999 r. był Ełk. Spotkał się tu z wiernymi na Eucharystii, którą odprawił o godz. 11:00, na dawnym placu Sapera, przemianowanym na plac Jana Pawła II. W kazaniu Ojciec Święty zwrócił uwagę na dzieła miłosierdzia czynione przez Kościół jako wspólnotę, ale także przez każdego z nas. Wołał do wiernych: „(...) Na świecie istnieją przejawy nędzy, które muszą wstrząsnąć sumieniami chrześcijan i przypomnieć im o pilnym obowiązku przeciwdziałania, zarówno indywidualnego, jak i społecznego. Także dzisiaj otwierają się przed nami rozległe dziedziny, w których miłość Boża powinna być obecna przez działanie chrześcijan – jak napisałem w ostatnim Orędziu na wielki post (15 .10. 1998). Chrystusowe ‘dziś’ winno więc zabrzmieć z całą mocą w każdym sercu i uwrażliwić je na dzieła miłosierdzia. Krzyk i wołanie biednych domaga się od nas konkretnej i wielkodusznej odpowiedzi. (...) nie zatwardzajmy serc, gdy słyszymy krzyk biednych. Starajmy się usłyszeć to wołanie. Starajmy się tak postępować i tak żyć, by nikomu w naszej Ojczyźnie nie brakło dachu nad głową i chleba na stole, by nikt nie czuł się samotny, pozostawiony bez opieki. Z tym apelem zwracam się do wszystkich moich rodaków”³⁷. Na zakończenie Mszy św. Jan Paweł II skierował kilka słów do zgromadzonych wiernych, dziękując Bogu za tę ziemię, słowami: „Pozdrawiam wszystkich mieszkańców ziemi mazursko-augustowsko-suwałskiej. Niech sobie zapamiętają, że ja tej ziemi ogromnie wiele zawdzięczam. Przybyłem tutaj także, aby spłacić wielkie długi wdzięczności. Ta ziemia była dla mnie zawsze gościnna, kiedy tu przebywałem. Niech Bóg, który jest miłością, błogosławi waszej ziemi i wszystkim jej mieszkańcom”³⁸.

W dniu następnym, 9 czerwca 1999 r., Jan Paweł II odpoczywał nad jeziorem Wigry. W czasie swego odpoczynku odwiedził rodzinę Milewskich, co było zaskoczeniem dla wielu obserwatorów. W spotkaniu uczestniczyło także pięcioro dzieci i sąsiedzi.

³³ Jan Paweł II w Elblągu, Elbląg 1999, s. 26.

³⁴ Ibidem, s. 66.

³⁵ Ibidem, s. 70.

³⁶ Ibidem.

³⁷ Jan Paweł II w Diecezji Ełckiej, opr. J. Sikorski, Ełk 1999, s. 34.

³⁸ Ibidem, s. 38.

Zakończenie

Związki ks. Karola Wojtyły, późniejszego biskupa, kardynała i Ojca Świętego z Warmią, Mazurami i Powiślem rozpoczęły się w 1957 r. Ze spływu kajakowego na Mazurach został wezwany do ks. Prymasa Polski kard. S. Wyszyńskiego w 1958 r., by otrzymać informacje o nominacji na biskupa. Kolejne odwiedziny tych ziem związane były przede wszystkim z uroczystościami kościelnymi, ale nie zabrakło także wypraw kajakowych. W latach sześćdziesiątych i siedemdziesiątych XX w. Kard. Karol Wojtyła kilkanaście razy odwiedził Warmię. Odwiedził m.in. Olsztyn, Bartoszyce, Frombork, Pieniężno i kilka razy Gietrzwałd. W Gietrzwałdzie uczestniczył w uroczystościach koronacyjnych obrazu Matki Bożej w 1967 r., w 1977 r. nawiedził sanktuarium w czerwcu w czasie Kongresu Maryjnego, a także poświęcił stacje różańcowe umieszczone wzdłuż alejki prowadzącej do źródła. Kolejna wizyta w sanktuarium gietrzwałdzkim związana była z uroczystościami 100. rocznicy objawień maryjnych we wrześniu 1977 r. Po wyborze na Stolicę Piotrową, Jan Paweł II nawiedził Warmię, Mazury i Powiśle w 1991 r. i w 1999 r. W roku 1991 papież Polak odwiedził Olsztyn, a w 1999 r. – Elbląg i Ełk.